

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 244. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hcaeeventyr07val-shoot-idm139890594835376/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Nye Eventyr og Historier

Anden Række. Første Samling. 1861

NEH 5-61

Tolv med Posten

Tolv med Posten tryktes første gang i NEH 5-61, der udkom 2.3.1861.

Juli 1860 tilbragte A hos fru Henriette Scavenius på Basmæs, og 23.12.1860 skriver han i Dagbøger: »Skrev Eventyret »Tolv med Posten«, det jeg iaftes fik Ideen til« (IV 474). Lidt nærmere besked om tilblivelsen får vi af et brev til Henriette Collin 28.12.: »Jeg er meest paa mit Værelse, arbejder mere end jeg gjør det naar jeg er i Kjøbenhavn; foruden Visen til Deres Svigerfader har jeg nu skrevet et nyt Eventyr: »De tolv med Posten« (BEC II 396). At juleferien virkelig havde været en intensiv arbejdsperiode, hvor A i høj grad var overladt til sig selv pga. fru Scavenius' depressive natur, bekræftes i endnu et brev til fru Collin 2.1.1861: »De fjorten Dage her paa Landet have ikke været muntre, jeg har derfor ganske betragtet dem som Arbejds Dage og virkelig udrettet en Deel [...] og [...] bragt paa Papiret endnu tre nye Eventyr. »Tolv med Posten«, - »Skarnbassen«, og »Sneemanden« (ib. III 1).

Beklageligvis kommer A intersteds ind på, hvad det var, der juleaften gav ham ideen til *Tolv med Posten*, men i en efterskrift til en udgave af eventyret (1940) mener H.G. Othrik, at inspirationen muligvis skal søges i en oplysning i Dagbøger 24.12.1860 om, at A havde fortalet toldforvalter Marcus Jürgensen (1798-1879) fra Næstved og dennes familie om Le Locle i Schweiz, hvor A i 1833 og sommeren 1860 havde gæstet hofurnager Urban Jürgensens slægtninge, familien Houriet. Netop rejsen 1833 var foregået med omhyggelse (MLE I 142f), og minderne om dette transportmiddel kan have givet ham lyst til at skrive et dagvognseventyr i forbindelse med det tilstundende årsskifte.

Litterært har eventyret rødder tilbage til den dybe følelse for årets gang og dets højtider, som var udsprunget af romantikens enhedslære. E.T.A. Hoffmann bærer således i *Die Abenteuer der Silvesternacht* tiden bevæge sine frygtelige hjul og ser året som en tung vægt rulle ned i den dunkle afgrund, ligesom også Oehlenschläger har beskæftiget sig med motivet i *Jesu Kristi gientagne Liv i den aarlige Natur* (1805) og Chr. Winther i *Indskriver paa min Søsters Rokkebrev* (1828).

A selv havde beskæftiget sig med motivet i *Aarets Historie* (II 217ff), *Aarets Børn* (1840; SS XII 34), *Aarets Tolv Maaneder* (1832), der alle i sidste instans findes i klm; i *Fødreise* (35).

71.3 *sløge de en Potte paa Døren*] se n.l. II 218.4.

72.1 *Præsentier*] gaver. – **7-8** *Hans Reisesøds ... Katten*] sml. *Aarets Børn*: »Hans [: Januars] Brøder, *Febraus* ved Navn, / »Slaaer Katten af» hver Fastelavn« (SS XII 35). – **17-18** *han var i Familie ... Veir-Prophet*] jvf. Thiele² III 4: »Som Veiret er de fyrrætyve Ridderses Dag, (d. 9de Marts) vil det blive i fyrrætyve Dage.« – **17** *de fyrrætyve Ridders*] iflg. sagnet 40 kristne romerske soldater, som i Lillearmenien år 320 led martyrdøden, da de nægtede at ofre til guderne. – **19** *Violer*] marisviolet; viola odorata. – **27-28** *Flyttedags-Commissair*] iflg. plakat af 1.7.1799 var til- og fraflytninger i forbindelse med lejemaal normalt sat til 3. tirsdag i april. – **35** *Skæmmer*] bukkaar; *Asperala odorata*. – **40** *Christian Winthers »Træsmit*] aktuel hentydning, idet Chr. Winthers (1796-1876) *Træsmit* (oprindelig en del af *Digte* (1828)) netop forelå i en ny udgave til julen 1860.

73.1 *Smaafigte af Richardt*] Chr. Richardts (1831-1892) debutdigtsamling *Smaafigte* udkom julen 1860 (på titelbladet 1861). – **5** *Syvsovere*] Syvsoverdag 27. juni; opkaldt efter 7 kristne, som iflg. sagnet blev muret inde i en hule under kejser Decius' (201-(249-)51) forfølgelser, hvor de faldt i søvn og først vågnede 447. Iflg. folketroen vil den som på syvsoverdagen ligger i sengen til kl. 7 komme til at stå sent op hele året (Thiele² III 25). A anvender her udtrykket som synonymt med dovent jenerskab. – **11** *vel ved Magsi*] kraftigt bygget. – *Panama-Hat*] stråhat, opr. fletet af palmeblade fra Sydamerika. – **16** *Grinolins*] kurveformet skelet af fiskeben el. stålfejrede håret af kvinderne under skærterne for at holde dem ude; var netop på mode omkr. 1860. – **17** *bimpel*] lille trætoende. – **18-19** *Åde sit Brød ... skal man*] 1.Mos. 3.19. – **26-27** *Her stod ... Reisesøds*] sml. *Aarets Børn*: »September har en Farvepot, / Han maler baade Stort og Smaat« (SS XII 35). – **28** *Sædemaaned*] den oiddanske betegnelse for oktober. – **31-32** *en engelsk Plov*] den oprindeligt engelsk-fremstillede svingplov afløste i løbet af første halvdel af 1800-tallet gradvis den middelalderlige hjulplov. – **35-36** *Condition*] tjenesteplad; l.l. var skiftedag for tjenestefolk, der fæstedes for det næste halve år. – **37-38** *Savskærer-Mester for Lauget*] i k har A oprindelig skrevet »Savskærer. Mester for Lauget«, men i r er kommaet erstattet med », som A brugte i samme betydning som komma. Sætteren har imidlertid misforstået tegnet og antaget ordene for en sammensætning. Løvrigt er savskærerlauget med laugsmestre A.s egen frie opfindelse. – **38-39** *skære Skæiter*] før stålskøjten opfindelse bestod skøjten af et aflangt træstykke, på oversiden glat tilpasset til en støvlesål og -hæl, og

på undersiden bådførmer og afrundet med skøjtejernet indfældet. Skøjten fastspændtes til støvlerne med læderremme.

74.1 *Idpotten*] lerpotte med gløder i til at varme fødderne ved, opvarme senge o.l. – 9-10 *Kuitterguldr-*] Bitterguldr, tyndt messingblik. – 14 *Tylden*] egl. tyvst, 12 personer, der tilhører en sammenhørende gruppe. – 15 *Capitainen*] en anakronisme såfremt A har tænkt på Vesterports vagt i Kbh. (nedlagt 1857), idet der ikke i A.s tid i Kbh. havde været en kaptajn til at kommandere portvagten.

Skarnbassen

Skarnbassen blev trykt første gang i NEH 5-61, der udkom 2.3.1861.

I MLE hedder det under året 1860: »I et Nummer af *Household words* havde *Dickens* samlet en Deel arabiske Ordsprog og Talemaader, mellem disse fremhævede han i en Note:

»When they came to shoe the Pasha's horses, the beetle stretched out his leg. (*Arabic.*) This is exquisite; we commend it to the attention of Hans Christian Andersen.« Jeg søgte stor Lyst til at give Eventyret, men det kom ikke. Først nu, ni Aar efter, netop paa Aarets næstsidste Dag, under Besøget paa *Barnes*, hvor jeg tilfældigt læste *Dickens's* Ord, sprang pludseligt frem Eventyret: »*Skarnbassen*« (II 235, jvf. Bemærkninger 19).

Til supplement af disse detaljerede oplysninger skal anføres, at det omtalte nummer af *Household Words* var februarhæftet 1852 s. 539, samt at Anne Lohrli i *The Dickensian* (LXII.1966.5-13) har gjort opmærksom på, at citatet forekom i en artikelrække med den fælles overskrift *Strings of Proverbs*. Artiklen var uden forfatterangivelse og ikke, som A troede, skrevet af *Dickens* selv, men af en af hans medarbejdere *Richard H. Horne*.

Som nævnt er eventyret skrevet på *Barnes*, og i *Dagbøger* 30.12.1860 noterer A: »Fik et rart Brev fra Mathilde Ørsted, som gjorde mig eftertænksom i mit slette Humeur og min Mangel paa Tillid til Gud. Jeg skrev et Eventyr *Skarnbassen*, læste det og forunderligt syntes det passe paa Meget, jeg ikke havde tænkt paa under Nedskrivningen« (IV 476); jvf. også *Tulo med Posten* ovL s. 244. Sin vare tro læste han efter hjemkomsten til København eventyret op for venner og bekendte inden den endelige renskrift. 4.1.1861 gjaldt det *Jonas Collin d.æ.* og *Drewsen* (*Dagbøger* V 2), 9.1. Ørstedes og *Henriques* (ib. V 3). 10.1. blev det renskrivet og derpå læst for *Thiele* og *kammerherreinde Neergaard* (ib. V 3f).

76.8 *Vorherres Høns*] mariehøns, *Coccinella septempunctata*. – **20** *Livhest*] yndlingshest. – **32** *høfleds lidt*] stilnede lidt af. – **35** *Dyng*] gødning. – **40-77.9** *Der sad paa Linnedet ... Fædreland*] sml. optegnelse fra foråret 1859 i Optegnelsesbog II,2 (B1 3v): »Regnen skyllede ned, der laae Linned paa Blegen, og paa Linnedet sad to Frøer, de sagde: »Det er et velsignet Veir! det forfrisker og saa holder Linnedet her saa deiligt Vand, saa det kriller i Bagbenene, som om jeg skulde svømme!« – »Jeg gad nok vide,« sagde den Anden, »om Storken deroppe paa sine mange Reiser i Udlandet har fundet et bedre Climat end vort; saadan en Rusk og saadan en Væde! det er ligesom man laae i en vaad Grøft« (FoF X 131).

77.3 *kriller*] kilder, klør. – **7** *er man ikke ... Fædreland*] en bebrejdelse A ofte følte sig udsat for, jvf. KES 185, *Ole Lukois* (I 174.35), *Under Piletræs* (II 272.33) og *Hurtigløberne* (III 95.21). – **19ff.** Blandt de »Eventyr som kunne skrives«, som A har noteret ned i foråret 1859, findes under bogstav Ø titlen Ørentvisten (ovf. s. XIV). I Collianske Samling 36.⁴ (KB) findes et udkast til dette eventyr, som imidlertid aldrig blev realiseret i sin helhed, men istedet blev benyttet i *Skarnbassen*. – **21** *Hønnerne ... Moderkærlighed*] en zoologisk korrekt jagttagelse, jvf. R.Spærek i *A-lana* 2 rk. IV 202. – **23-30** *Vor Søn ... Skarnbasse*] sml. Optegnelsesbog II,2 (B1 9r): »Vor Søn er blevet forlovet, han er ikke Noget og har ikke Noget, men Forlovelsen holder ham i Ungdoms Aar fra Udskeielse og er ham en Spore til at bestille Noget. Det er igrunder glædeligt – Vor Søn siger Andre Forældre om deres, er lidt ung, maa løbe Hornene af sig, det er bedre end at forlove sig uden at have Noget, løbe sammen til daarligt udsigt! – lad ham rase ud – det er vist glædeligt« (FoF X 131). – **24-25** *krybe i Øret*] ørentvisten ansås tidligere istand til at kunne krybe ind i øret og overbide trommehinden med sin tang. – **30** *Skabelon*] udseendet, skikkelsen.

78.5-7 *Det er langt ... døde jeg*] sml. *Den grimme Ælling* (II 31) og *Den lykkelige Familie* (II 157).

79.10-12 *Allah ... Alkoranen*] reminiscens af dervischens tale til Alaaddin i Oehlenschlägers *Aladdin* (Oehl I 251f):

Troer du, der er en Gud, en eneste,
En Skaber, Giver, Midler og Opholder [...]
Som skuer, i den sorte Nat den sorte
Skarnbasses Kryben paa den sorte Steen.

26-27 *transparente*] gennemskinnelige.

80.3-6 *Skarnbassen ... ud at seile*] sml. KES: »Fiskerens Børn trak deres Skib frem, gjort af Faderens Træsko, men smykket med Mast og Vimpel; det seilede i det saite Vand, ligesom de andre velbemandede Skibe. Et stort glimrende Insect fløi tilfældigviis om det lille Fartøi, satte sig paa Sømmen af det svulmende Seil og slog med sine

gjennemsigtige Vinger. Det var en levende Passageer, de havde ombord, og derfor var det, at Børnene klappede i Hændernes (34); jvf. også Hjalmar's træskobåd i den kasserode kladde til *Ole Lucksie* i *Buket* 57. – **23-24** *Nu kjender jeg Verden ... næbrig Verden* sml. *Skyggen* (II 135). – **24** *Honste*] hæderlige, ærlige. → **30** *creperer*] ærgrer.

Hvad Fatter gjør, det er altid det Rigtige

Hvad Fatter gjør, det er altid det Rigtige tryktes første gang i NEH 5-61, der udkom 2.3.1861.

Efter sin udenlandsrejse 30.5.-10.11.1860 og nogle dage på bl.a. Basnæs og Holsteinborg var A 23.11. ankommet til København, men først 4.12. fik han åbenbart tid til at veksle sine rejspenge. Det hedder i Dagbøger herom: »Byttet mine Guldpenge og tabt paa hver Napoleon 14 B efter Indkjøbsprisen« (IV 471). Dette gav uilsyneladende A ideen til eventyret, idet han noterer i *Alma* 5.12.: »Skrev Historien om Manden der byttede«, medens Dagbøger er noget mere udlørlig. 5.12. hedder det: »Blev hjemme hele Aftenen og skrev den gamle Historie om Manden der bytter Hesten for Koen &c« og 7.12.: »Fuldendt Historien om at Bytte« (IV 471). Allerede 15.12. er det isøvrigt sammen med fem andre eventyr med på programmet ved en oplæsning i Studenterforeningen (ib. 472).

I Bemærkninger skriver A, at eventyret er en genfortælling af et af de folkeeventyr, han havde hørt som barn (19). *Hvad Fatter gjør, det er altid det Rigtige* er dermed det ene og isøvrigt sidste af de syv eventyr, som Georg Christensen har påvist er gendigtninge af danske folkeeventyr, og han henregner det (s. 168) under nr. 104: Den fromme Kone i Sv.Grundtvigs eventyrregistrant. Det findes således i flere opskrifter fra årene omkring 1855-56, men også i en trykt version i en pjece fra 1756 med titlen *Tolv moralske Lystigheder, / Blandet / med fornøielig Alvor / Mine kære Landsmænd / Til / Behagelig Tjeneste / Med fuld Forsikring om denne, / efter Ønske finder deres Bifald, skal flec/te udi samme Materie frem/skinne saa snart GUD / mig under / Bedre Stunder*, hvor handlingen er henlagt til Danzig (se isøvrigt Else Marie Kofod 41f og 95ff).

Som A selv siger, har han genfortalt folkeeventyret på sin egen måde. Forskellen er, at medens folkeeventyret aldrig giver en psykologisk motivering for mandens handlemåde, sker dette hos A, idet manden hele tiden har konen i tankerne. For det andet aktualiserer A

eventyret ved at indføre de to tidstyper: excentriske engelske turister, hvor det i folkeeventyret er den sidste køber, der vædder på, at konen bliver vred.

82.8-16 *Du har set ... Alle og Enhver*] sml. Moderen med Barnet (Hist, hvor Væien slaaer en Bugt) (1829; SS XII 49f). – **12-13** *Bageraenen ... Afsave*] sml. KES 58 og *Hyldemaer* (II 175).

83.36 *Stenten*] overgangen over et gærde.

84.6 *Bommandens*] passede bommen og upårøvede vejafgift af de rejsende, jvf. »Adgangen til Staden havde ogsaa andre Forhindringer [end byportene] [...] Desuden var der et Bomhus, hvor Bøndervogne hver Dag, men andre Vogne paa Søn- og Helligdage maatte betale Bompenge for at komme ind i Staden« (J. Davidsen: Fra det gamle Kongens Kjøbenhavn. I. 1930.6f). Se lævrigt: *Hvad man kan hitte paa* (V 108).

85.9 *Skippund*] 150 kg. – **10** *Det er nok at give Skjæppen fuld*] det er nok en ordentlig fortjeneste; skæppe: 17.39 l. – **12** *Strygmaal*] strøget mål, modsat topmål dvs. rigeligt mål. – **14** *Top! top!*] almindelig bekræftelse på væddemål; ordspil på Topmaal.

De Vises Steen

De Vises Steen blev første gang trykt i Folkekalender for Danmark 1859, der udkom december 1858.

Om eventyrets tilblivelse vides intet andet end en bemærkning i et brev til Signe Læssøe fra Basnæs 21.12.1858, hvori A takker for et brev og fortsætter: »Jeg skrev ikke øieblikkeligt; jeg vilde, at De først skulde have fra mig mit Nyeste, det eneste Eventyr, jeg i den sidste Tid har skrevet: »De Vises Steen«« (BFA II 401). Eventyret må altså være skrevet i efteråret 1858.

De Vises Steen med dets behandling af troen, der løser livets og dødens gåde, betegner for såvidt et nyt trin i A.s religiøse udvikling væk fra hans ungdoms rationalistiske fornuftstro, men genoptager motiver og temaer fra det tidligere forfatterskab, således som det fremgår af Bemærkninger (19f).

Motivet med brødrene, der løber rundt i verden, specielt den fjerde brøders flyvning, leder tanken tilbage til *Paradisets Havn* (I 141ff), ligesom der går en linie fra *Snedrømmingen* (II 49ff) over *At være og En Historie fra Klitterne* (III 169ff), når det gælder u dødelighedstroen. Endvidere knytter eventyret sig til *Skjægen* (II 129ff) ved tematisering

gen omkring det gode, det skønne og det sande, og endelig minder motivet med datteren, der forlæser sin fæder, om *Dyad-Kongens Datter* (III 63 ff.).

Udover de mindelser, der er tilbage i A.s egen produktion, skal nævnes, at *De Vises Sten* tilhører den gruppe eventyr, der er bygget over folkeeventyrets grundstruktur. Rubow 42 og 157 nævner Winthers Historien om de fire Brødre og Grimms Livsens Vand, ligesom man også kan nævne Grimms samt Asbjørnsen og Møes versioner af Guldfuglen, som Ingemann også har brugt, jvf. Guldfuglen eller Den plukkede Høne (Samlede Skrifter², 3. afl. 1878, XIII). Motivisk og i sin opløsning har eventyret desuden fællestræk med Ingemanns eventyr De fire Rubiner (Samlede Skrifter², 3. afl. VI.1862).

87.3-6 *Holger Danske ... som Christiern Pedersen siger det*] Kong Olger Danskes Krønike, udsat paa Dansk af Christiern Pedersen. 1855.6 (se løvrigt n.t. IV 184.24-26). — *Christiern Pedersen*] forfatter og oversætter (ca. 1480-1554); bl.a. udgiver af Saxos Danmarkshistorie (1514) og Jættegospstil (1515) foruden den ovennævnte udg. af Olger Danskes Krønike (1534). Nært knyttet til Christian II fulgte C.P. kongen i landflygtighed, indtil han 1532 vendte tilbage og slog sig ned som bogtrykker i Malmø. — **7-8** *Jon Præst*] eller Johannes Presbyter; middelalderlig sagnskikkelse, der iflg. folketroen herskede over et stort og mægtigt rige dybt inde i Asien som præstekonge. Sagnene om Johannes Presbyter er samlet i folkebogen Jon Præst, udg. af Chr. Pedersen 1510 (seneste udg. v. Allan Karker 1978); iflg. et af sagnene var J.P. en frisisk kongesøn, der ledsagede Holger Danske på hans tog til Asien. Efter erobringen af Indien indsatte Holger Danske J.P. som kejser over alle indiske lande. Jvf. også Fodreise 54, DtB 140, 250. — **15 ff.** *Solens Træ*] hvorfra A løvrigt har forestillingen om solens træ vides ikke, men udgangspunktet er muligvis banyantræet (*Ficus indica*), der vokser i Ostindien og som iflg. Dansk Ugeskrift I. 1832.217 »har den Egenskab, at Grenene sænkes ned til Jorden, skyde Rødder og danne nye Stammer, der blive i Forbindelse med Moderstammen. Derved dannes der med Tiden en heel Lund af et eneste Træ, som frembringer de herligste naturlige Buegange. Formedelst dets Vedvarehed, vidt-udbredte Grene og velgiørende Skygge ansee Hinduerne det som et Emblem paa Guddommen og vise det næsten guddommelig Ære. Brahminerne tilbringe en stor Deel af deres Tid i andægtig Eensomhed under dets Skygge.»

88.9 ff. Sml. beskrivelsen af Krystalpaladset (opført 1851) i London i Dagbøger 15.6.1857: »Glaspaladset seer ud som en Fee By, med Gader svævende og udstrakte; et stort Basin af Marmor var der med røde, hvide og blaae Lothus, Slynplanter snoede sig op af Søllerne,

Statuer og blomstrende Træer rundt om; Skikkelser af Vilde under deres naturlige Træer, ogsaa et Kjæmpe træes Stamme saae jeg; der var pompeianske Stuer, franske Gallerier, Alt phantastisk i hinanden, arabeskartig, og Solen skinnede paa Glastaget, Seil var spændt ud derinde mod Straalerne Vinden susede udenfor, og da Sang og Musik brusede, snurede det i mit Hoved, jeg var nærved at komme i Taare. Udenfor sprang siden Vandene, det var som gik vi i Undines Have; Regnbue spillede, der var vist over hundrede Fontæner, kun den blaa Grotte har viist en saadan Tryllemagte (IV 245). – **16-18** *her i Væggene ... Alt hvad der skete* sml. *Paradisets Have* (I 150). – **27** *Kong Salomon*] israelsk konge (ca. 965-926 f.Kr.). – **33** *i hvor høit han*] hvor højt han end. – **35 ff.** Et udtryk for A.s udogmatiske kristendom og modstand mod køfets opstandelse. Sml. ogsaa Aarets tolv Mændene. November (1832; SS IX 37):

Efter Løvfald kommer Vaaren,
Bringer atter grønne Blade;
Derfor Du, naar Hjertet isner,
Troer, en nyfødt Vaar Dig venter.
Slægter fødes; Skoven grønnes,
Men husk paa: det Løv, som falder,
Aldrig dette grønnes mere.
Det er kun i nye Slægter
Livet groer for Evigheden.

Jvf. ogsaa At være 227.

89-5-6 *og han saae ... det Samme*] sml. H. C. Ørsted: Nyt Vaifrudrersmaal (Kjøbenhavns flyvende Post.1830. Nr.96):

Ei paa Jordens Klode
Oven er og Neden.
Frit i Rummet holder
Den en mægtig Kraft,
Som mod Klodens Midtpunct alting driver,
Saa det staaende paa Jorden bliver.

29 *Som den vise ... Sprog*] iflg. I.Kongebog 4.33 udstrakte Salomons visdom sig kun til at tale om alle dyr, ikke med dem.

91.16-17 *hver af dem havde især en Sands ... de andre*] alm. eventyrtæk, sml. Grimms De seks Tjenere og Historien om seks, der kommer gennem hele Verden. – **21** *lige ind i Menneskenes Bryst ... Glasruks for*] sml. Fodreise 77 og volontøren i *Lykkens Kalosker* (I 227).

92.6-7 *Djævelen ... Fader*] Johs. 8.44. – **10-11** *blæste Djævelen ... Øiet*] sml. *Snødrøvningen*. Første Historie (II 49f). – **13** *Djævelen ... Bjælke*] jvf. Matthæus 7.3. – **24-25** *høre Græsset gro*] jvf. Heimdal, der iflg. nordisk mytologi besad denne evne. – **37-38** *der kom Gadedrenge ... der gjør det*] jvf. litteraturrevyen i Fodreise, hvor A lærer, »at det ikke er blot

Skoledrengene der mishandle en Digers Mesterværk [...] nei, det er ogsaa gamle Drengene her i Livet der ganske artig forhandle en Digers» (39).

93.5 *Tjadder*] snak, pjadder. – **5** *seigholste*] hårdnakkede. – **7** *Omgang*] omgangskreds, »det gode selskab.« – **29** *Kippe*] beværtning, knejpe. – **38** *giøet ham i Skjenk paa Vuggen*] givet ham i vugge gave.

94.9-13 *den yndigste Rose ... ikke gjøre*] ideen stammer fra kladden til digtet Den vaade sorte Snegl ved Rosen sad (1855-56; Optegnelseshog II,3. B1 2 r), som dog først tryktes i Figaro nr. 84. 3.11.1867 (SS XII 413). – **31** *blev reent hønne i det*] blev henrevet. – **35-36** *Det var mig ... røget*] ordspil på udtrykket »han gik op i Røg og Røgelse« om den overdrevne smiger.

95.20 *Ere Luftballonerne opdagede*] luftballonen blev opfundet af brødrene Montgöiffer 1782, men den aktuelle baggrund er Victor Granbergs mislykkede ballonopstigninger i København 12.7. og 26.7.1857, se n.t. *Flaskehalsen* (III 31.22-23). – **28** *chemiske Svovlstikker*] en ret ny opfindelse der først blev almindelig i 1830'erne.

96.10-11 *Og Ballonen ... Kirkespiret*] sml. den poetiske herres rejse med dykkerklokken under havet i Fodreise: »Med ett min Klokke ned ad før, den blev for tung for Vandet. / Og som *Münchhausens* Hest den hang paa Klokke-Spiret strandets» (84f). – **21** *En stolt af tin Nægle bagpaa*] som symbol på kammerherreværdigheden (2. rangklasse nr. 5) bæres en forgyldt nøgle på højre frakke- eller kjoleskæde. – **30** *Donskab er en Rod til alt Ondt*] gammel talemåde.

98.5-27 Digtet er først trykt i Vidun, Maanedsskrift for Damer, Nr. 1, Nytaarsdag 1855 s. 4 sp. 2 (se også BHW II 185) under Tiden Tro det Bedste.

99.2 *forsmagtende*] tørstende.

100.15 ff. Sml. I Sverrig 120. – **22** *Ilsøiten ... Canaanlandet*] 2. Mos. 13.20.

Sneemanden

Sneemanden tryktes første gang i NEH 5-61, der udkom 5.3.1861.

I Bemærkninger hedder det om eventyret, at det er »skrevet ved Juletid under et Ophold paa det smukke *Basnez*» (20). Denne oplysning kan uddybes gennem et brev til Henriette Collin fra Basnez 2.1.1861, hvor A fortæller om sin lid som følge af den triste stemning, der herskede pga. fru Scavenius' depressive natur. Efter en opremsning af sin virksomhed nævner han tilslut *Sneemanden*: »det sidste

skrev jeg paa Aarets sidste Dag og reenskrev det igaar paa første Januar« (BEC III 1). Dagbøger belyser såvel inspirationskilden som tilblivelsen. 31.12.1860 noterer han: »Kolt og klart Veir [...] Krille Frost under Fodsaalen [...] I Dag skrev jeg et Eventyr Sneemanden« (IV 476). 1.1.1860: »Idag er det 10 Graders Frost. Isen ligger langt ud. Sneen er som oversaaet med Diamanter [...] Reenskrevet Eventyret Sneemanden« (V 1). 4.1. kunne han så endelig læse det op for den gamle Jonas Gollin og Drewsens (ib. V 2).

At vinterkulden på Basnæs har været den ydre anledning til eventyret, jvf. 102.19f, ses også af optegnelsen Frostveir 1860, Basnæs mellem Juul og Nytaar i Optegnelsesbog II,4 (Bl 2r): »Sneen er blændende hvid og knager under Fødderne som Strivelse, Træerne see ud som hvide Koraller, de skimme mod den graa Himmel som strømmede der et hvidt Lys gennem Grenene. Birken bevæger sig der ved i Vinden. Man sees anderledes end om Sommeren, naar Bladene dække, de utallige Skud og Grene, den ene springende frem fra den anden, en Kniplingsvæv kunstig og blød, der skinner Diamantstøv fra Sneen, Luiten er nu klar, næsten blaagrøn med violette Skyer, Solen som et rødt Guld. Ikke en Fugl, Spoor af Dyr i Sneens« (FøF X 142).

102.5 *blattet*] klasket. – **19-26** *Alle Trær ... Vinden*] sml. Dagbøger 28.12.1860: »Dellig Rimfrost; Træerne som hvide Koraller; Birkegrenene bevægede sig i Vinden« (IV 475).

103.9 »Kjærrrr-restefolk!« *sagde Lænkehunden*] sml. Skyggebilleder, hvor A sammenligner italiensk og dansk: »Kjærlighed! – hu! hvor hæsligt haardt og snurrende klinger dog paa Dansk, dette Ord, der skal udsige det meest Aandige i Sjæl og Tanke. »Kjærlighed!« – o, han har slet ikke kjendt og følt den, som opfandt dette hæslige, skurrende Ord. – Det har vist været en gammel, gnaven Papa, der misundte de unge Hjerter deres salige Drømme, og nu som en Lænkehund snurrede af deres, som han kaldte det: »Kjærlighed.« –« (84). – **14** *naar man er født igaar*] ordspil på tidspunktet for sneemandens tilblivelse og talemådens betydning: være uvidende, uskyldig som et nyfødt barn. – **20-23** *Hualp ... Lommeterkløde*] jvf. Dagbøger 1.1.1861 om fru Scavenius' seiskabsdame Agnes Dunlop (1830-1908): »Miss tørrede Lordis Mund med Servietten vi bruge ved Bordet, jeg skjændte over dette Svineri« (V 1) samt A.L.Drewsens (1803-85) optegnelser om A: »D. 4. Januar 1861: »Det var tydeligt af hans Fortælling om Hunde paa Basnæs at see, at han derfra havde taget Ideen om Hunden i Sneemanden« (Personallhistorisk Tidsskrift II rk. IV 144). Jvf. også »*Alt paa sin rette Plads*« (II 248). – **38** *en lang Hals med Messing-Tromle*] på kakkelovnsrøret var ofte anbragt en kasse, tromlen, hvor røgen blev ledet igennem.

104.15 *Been for Been*] ordspil på talemåden: øje for øje og tand for tand (G.T.).

105.20 *Kakkelovnskraber*] redskab til at skrabe eller rage op med i kakkelovn; jvf. isvrigt Brix 175, der tolker kakkelovnskraberens som Riborg Voigts brev til A, hvori hun afviser ham, et brev A bar i en læderpose på brystet ved sin død. – **26-31** *Skyd frem ... saadan tid!*] egl. vers 7-12 i digtet *Foraar i Vinteren*, som iflg. digtets undertitel er skrevet på Basmæs 2.1.1859, altså året før *Sneemanden*. Ved optagelsen i eventyret ændres dog v. 10 fra »Alt Foraar anden Januar« og v.12 fra »Kom kjære Sol, kom saadan lidt« (trykt i J.Skjerk: H.C.Andersen som hus-poet. Aarhus 1961.58).

I Andegaarden

I Andegaarden blev trykt første gang i NEH 5-61, der udkom 2.3.1861.

Om baggrunden for eventyret fortæller Nicolaj Bøgh i artiklen H.C.Andersens Værtinder (Illustreret Familie Journal 1865. Nr. 43.341): »Hans Afbenyttelse af Bekjendtskabskredsen fremgaar [...] af følgende Udtalelse, han en Gang kom med, og som jeg nu nedskrev. Han sagde: »Tidt, naar Folk har været forrykte, og jeg ikke har kunnet komme til at bide fra mig, har jeg skrevet et Eventyr og sat dem ind i. For Exempel i det Eventyr »I Andegaarden«. De kan tro, jeg har oplevet *des* Hane og *den* portugisiske And; jeg har dem saa tydelig, og jeg turde ikke lade det trykke, før hun, Mutteren var død; hun var saa dum og saa protegerende.«

Bemærkningen kunne tyde på, at A havde haft manuskriptet liggende i længere tid. Imidlertid hedder det i Dagbøger 15.1.1861: »Skrevet om »I Andegaarden« (V 5), hvilket enten kan betegne en omarbejdelse eller, mere sandsynligt, et nyt eventyr om emnet.

A nævner, som det ses, ikke selv modellen til anden, men Woel II 436 foreslår A.s noget excentriske velgørende Catharina Bügel (1767-1845) eller baronesse Christine Stampe (1797-1868). Ingen af dem er sandsynlige. Baronesse Stampe levede endnu, og fru Bügel havde været død i 15 år.

Motivet er tidligere behandlet i *Den grimme Ælling* (II 30-39).

107.23 *Portulak*] køkkenurt; *Portulaca oleracea*.

108.3 *Mantelukker*] dameunderbenklæder med blonder synlige nedenfor kjolen. – **9** *Locomotiv*] her: kraft. – **15** *P-Lyd paa foræmt Chinesisk*] sm. *Nattergalen* (II 18ff). – **28** *Spæt*] metalglinsende parri på an-

delugies vinger. – 29 *disputeergal*] gal efter at diskutere, debattere. – 39 *Spilleværkerne*] ordspil med henvisning til sangfuglen og ordet S. i nedsettende betydning om levende væsen.

109.3 *før*] foran. – 14 *gik snart i »Ællingsdom«*] sml. optegnelse fra A.s sommerrejse i Jylland i 1859 i Optegnelsesbog II,2 (Bl. 15v): »fra Nørre Vashøg. Der blev sagt om en gammel And at den gik i Ællingsdom« (FoF X 132).

III.3 *Skrøtten*] skrutton, maven.

Det nye Aarhundredes Musa

Det nye Aarhundredes Musa tryktes første gang i NEH 5-61, der udkom 2.3.1861.

Eventyret er antagelig skrevet i januar 1861, jvf. Dagbøger 1.2.1861: »Middag hos Thieles; Han var ikke ret klar i mit ny Aarhundredes Musa« (V 7). Men eventyrets genesis begynder egentlig 22.10.1860, hvor A noterer i Dagbøger: »Blev hele Dagen hjemme, nedskrev: »man siger« (IV 453). A var imidlertid ikke tilfreds med resultatet, hvorfor det aldrig blev trykt (se ndf. s. 383), men begyndte istedet at benytte elementer fra det til andre eventyr, heriblandt *Det nye Aarhundredes Musa*, ligesom han har gjort flittig brug af optegnelser fra Optegnelsesbog II,2 (se ndf.).

Udover de fire bevarede kladder har A tilsyneladende til stadighed været utilfreds med formen. Iflg. Dagbøger 9.2.1861 var han under en middag hos fru Louise Neergaard sammen med professor Rasmus Nielsen, hvor han læste eventyret op: »Rasmus Nielsen gjorde Bemærkning om Poesiens Musa, da jeg forklarede, sagde han ja, De har selv Poesien, den giver De nu, men Reflexionerne fik vi i det Skrevne, jeg tilføiede derpaa i Manuskriptet det Sagde« (V 9). 10.2. skriver vennen Adolph Drewsen i sine optegnelser: »A. forelæste mig i Dag for 2den Gang hans »Det nye Aarhundredes Musa«, som han erklærer for noget af det genialste, han har skrevet, og som han har omskrevet li (elieve) Gange, før det kom i sin nærv. Form« (Personalhistorisk Tidsskrift. II Rk. IV.144).

Det nye Aarhundredes Musa med dets ørstediske kulturoptimisme, som A har givet udtryk for mange steder i eventyrene, er allerede foregrebet i et brev til Henriette Hanck 15.5.1838, hvor det hedder: »Jeg søger en Digtning passende for min Tidsalder og belærende for min Aand; et idealt Billede fortsvæver mig, men Omridsene ere saa uformelige at jeg ikke selv kan tydeliggjøre det. Enhver stor Digter synes mig at have

givet et Leed, men heller ikke mer, af dette Kjæmpelegeme. Vor Tidsalder har endnu ikke fundet sin Digter! men naar fremtræder han? og hvor? Han maa skildre Naturen, som Wassington Irwing gjør det; begribe Tidsalderne, som Walter Skott kunde det, syngte, som Byron og dog være udsprungen af vor Tid som Heine. O, hvor mon denne Poesiens Messias fødes! lykkelig den, der turde blive hans Johannes» (BHH 250). Endvidere kan også nævnes kapitlet Poesiens Californien i I Sverrig (117 ff) samt Esthers og Niels Brydes samtale om tidsalderen og dens udtryk i digtningen i At være (218 ff), et emne som isærigt også Carsten Hauch havde beskæftiget sig med i talen Om Poesiens Fremtid, holdt på universitetet på Frederik VII's fødselsdag 1854 (trykt i Afhandlinger og æsthetiske Betragtninger. 1855. 468-88). Om A har kendt denne tale vides ikke, men man sporer en forbindelse (og delvis modsætning) mellem de to digtere i Hauchs fremtidsvision, hvis grundidé er, at livets mål er en udvikling fra legemlighed til åndelighed mundende ud i flg. konklusion: »Men da nu Aandens Magt bestandig stærkere skal fremtræde, og da dens Bedrifter og dens Setre ville være det Væsentlige i Fremtiden, saa falder det af sig selv at Fremtidens Digtere fornemmelig maae henvende deres Opmærksomhed herpaa. Jeg mener dog ingenlunde, at man i Fremtiden skal syngte om Dampmaskiner eller andre Opfindelser, dette vilde blive Poesiens Død og Undergang; men dog skal man skildre Menneskets Digt og Tragten i alle de forandrede Forhold, som Tiden og dens Opfindelser nødvendig vilde medføre» (485).

112.7-II i *vor travle Tid ... Nysgjerrige*] Sml. Optegnelsesbog II,2 (B1 Iv): »Hvad Herligt mangen Digter skriver, staaer maaskee som Kulindskrifter paa Væggen i et gammelt Fængsel Nysgjerrige besøge og beskue» (FoF X 133); jvf. også KES 284. – **16-113.1** *Net, der gives ... Hensyn til*] sml. Optegnelsesbog II,2 (B1 9v) (FoF X 133) samt *Nissen hos Spekhøkeren* (II 255f).

3 *Fremtids Musik*] en hentydning til Richard Wagners (1813-83) musik. W. havde i 1850 udgivet *Das Kunstwerk der Zukunft* som svar på den kritik, der var rettet mod hans kompositioner. Om A og hans både beundrende og kritiske indstilling til W.s musik se MLE II 130f. – **3** *Donquixotaderne*] efter mønster fra Cervantes' ridder-roman om fantasten og drømmeren Don Quijote (1605-15). – **6-16** *Disse klingende Udålmønstre ... Dissonanser*] sml. Optegnelsesbog II,2 (B1 4r) (FoF X 134), *At være* 167, 210, *Pen og Blegkhuus* (III 150) samt »*Man siger-oi!*» (V 243). – **9** *de Lærde*] først og fremmest den ty. zoolog Carl Vogt (1817-95) som A kendte gennem D.F.Eschrichts (1796-1863) forelæsninger imod den materialistiske skole i ty. filosofi og naturvidenskab og via den protestantiske præst Friedrich Fabris' (1824-91) Briefe gegen den

Materialismus (Stuttgart 1856). – **26** *Nordpols Undersøgelserne* ekspeditionerne i Arktis i 1800-tallet havde primært til formål at finde Nordvest- og Nordøstpassagen, medens de første egentlige Nordpolsekspeditioner fandt sted omkring 1900. – **27** *sorte Kulsække* [dialektudt.: mørke, truende regnskyer. – **32** *Master Blodløs*] maskinerne; A har egl. lånt udtrykket fra Atterboms biografi af den sv. digter Adolf Törners (1794-1839) i dennes *Bref och Dagboksanteckningar* (II.1842.VII), jvf. I Sverrig 10. Se også Charles Dickens (1857; SS VI 319), BHW II 362, MLE II 336 samt *Dryden* (V 75). – **34** *Vestatens*] præstinde, som vedligeholdt den evige ild i ærnens gudinde Vestas tempel i Rom, og som havde aflagt løfte om kyskhed.

114.3 *academi-*] jvf. det franske akademi. – *Emigrantens*] flygtninge fra den franske revolution 1789 (jvf. Georg Brandes: *Emigrantlitteraturen* (1871 og senere)). – **7** *Bombast*] bolsje. – **11** *Photographien*] et udtryk for A.s begejstring for fotografiet, der kan spores helt tilbage til dets opfindelse i 1839 (se Bjørn Ochsner i A-iana 2 rk. IV 27 ff.). – **13-14** *Hendes Amne ... Firdusi*] sml. Optegnelsesbog II,2 (B1 3v): »Eivind Skjaldespiller synger ikke som Firdusi, og dog ere de begge Digtere» og B1 5v: »Eivin Skjaldespiller synger ikke, som Firdusi, men begge vare Digtere» (FoF X 134). – **3** *Eivind Skaldespiller*] (ca. 910-90), islandsk høvding og skjald. – **14** *Firdusi*] Firdausi (ca. 935-1025), persisk digter; se n.t. IV 50.23. – *Minnesangerne*] ty. lyrikere i 12.-14. årh.; mest berømt er Walter von der Vogelweide (1170-ca. 1230). – *Heine*] Heinrich H. (1797-1856), ty. digter. Om den ældre A.s syn på Heine jvf. især brev til Edvard Collin 31.5.1865: »Heine er som et glimrende Fyrværkeri, der slukkes og man staaer i den sorte Nat. Han er en vittig Sladderer; ugudelig og letfærdig og dog en virkelig Poet; hans Bøger er Ellepiger i Flor og Silke, der mylre af Utøi, saa man ikke kan lade dem frit løbe om i Stuen hos paaklædte Mennesker» (BEC III 187f.). – **16** *Edda ... Sagaer*] sml. Optegnelsesbog II,2 (B1 2v): »Edda betyder Mormorsmoder» (FoF X 134). Tidligere antoges navnet Edda – navnet på Snorre Sturlasons lærebog for skjalde (den yngre Edda) og en samling digte om nordiske guder og helte (den ældre Edda) – almindeligvis at betyde »oldemor», men det betyder egentlig læren om digtekunsten. – **28** *Beehoens*] ty. komponist (1770-1827). – *Gluck*] ty. komponist (1714-87). – *Mozart*] østrigsk komponist (1756-91). – **33 ff.** Jvf. *litteraturrevyen* i *Fodreise* (52 ff.).

115.1 *Moses's Digtninger*] de fem Mosebøger i G.T., der dog ikke, som A.s formulering kan forlede til, har været tillagt Moses. – **1-2** *Bidpai ... Lykke*] sml. Optegnelsesbog II,2 (B1 7v): »Bidpai var Bramin i det sorte Indien og levede under en mægtig indiansk Konge Dabchelim, der herskede fra Verdens Havet, Coronandel Kysten til Ganges og Øen Ceylon; skrev om Løven der blev bedraget af Ræven, den stakkels Oxen

som blev sønderrevet og Rævens endelige Straf, og belærte saaledes sin Fyrste. Kongen gjorde *Bidpai* til sin første Minister, satte en Krone paa hans Hoved» (FoF X 135). A ejede isøvrigt Calila und Dimna, eine Reihe moralischer und politischer Fabeln, des Philosophen Bidpai, aus dem Arabischen übers. v. C.A.Holmboe, Chria, 1832 med dedikation fra oversætteren (se A-iana 2 rk. V 84f). – **2-3** *Søndelse*] mission. – **4** *Klangfigurer*] egl. figur som dannes af fint sand o.l. på en glas- eller metalplade, når denne sættes i svingninger ved at randen stryges med en violinbue. Ofte omtalt af A (jvf. fx KES 47 og I Sverrig 90) under indflydelse af Ørsted (specielt i To Capitler af det Skjønnets Naturlære.1845). – **6** *vaade*] tyde, gætte. – **7** *Garibaldi*] Giuseppe G. (1807-82), ital. frihedshelt; netop i sommeren og efteråret 1860 stod han efter indtagelsen af kongeriget Napoli og udråbelsen af Victor Emanuel til Italiens konge som en folkehelt. – **7** *Shakespeare*] eng. digter (1564-1616). – **9** *Calderon*] sp. dramatiker (1600-81). – **10** *Holberg*] da. forfatter og komediedigter (1684-1754). – **11** *Molière*] fr. dramatiker (1622-73). – **Plautus**] rom. komediedigter (ca. 250-184 f.Kr.). – **12** *Aristophanes*] gr. komediedigter (ca. 445- ca. 385 f.Kr.). – **13-19** *Hun er lost ... den græske Old*] sml. Optegnelsesbog II,2 (B1 15r): »Jeg er urolig som Alpernes Gjemsler, min Sjæl higer efter Livets Salt, som disse efter Bjergets» og B1 5v: »Der er en Ro i Hebræernes Oldtids Sagn, der tyder paa Nømaden paa de grønne Stetter i de stille stjerneklare Nætter, medens Grækerne synge vildt, som en begejstret Krieger fra Thessaliens vilde Bjerger» (FoF X 135). – **14** *Livets Salt*] den styrkende, livsbevarende, friske kraft (jvf. Matthæus 5.13). – **19** *Old*] oldtid. – **24** *Udødelighed*] en central idé hos A; sml. I Sverrig: »Sandhed kan aldrig stride mod Sandhed, Videnskaben aldrig stride mod Troen, vi tale naturligviis om dem begge i deres Reenhed; de mødes og de bestyrke Menneskets herligste Tanke: *Udødelighed*» (89). Medens u dødelighedsidéen her lødes af troen og bekræftes af videnskaben, springer den i eventyret og i *Fugl Phoenix* (IV 50f) frem af poesien, dog i alle tilfælde former af den ørstedeske trilogi det gode, det sande og det skønne (se isøvrigt Mogens Brøndsted i DaStru 1967.23). – **28-29** *Locomotivets Drage*] se n.t. III 141.34. – **31** *Montgolfiers Fugl Rok*] brødrene Joseph (1740-1810) og Jacques (1745-99) M. opfandt 1782 varmluftballonen; *Fugl Rok*: fabel- fugl af enorm størrelse og styrke; jvf. Oehlenschlägers Aladdin (Oehl I 340). – **33-34** *Er det fra Columbus's Fund ... Traldyr*] A.s stærkt kritiske holdning til den hvide mands opførsel i Amerika kan spores helt tilbage til Aarets tolv Maaneder (1633), hvor han i januarafsnittet (8-9) resumerer begivenheder fra sin egen tid og bl.a. omtaler de indfødte i Amerika som »Forjagne fra Hjem og dyrkede Jord / Af den hvide Mand« og tilsidst henvender sig til det personificerede Amerika: »Frihedens Land, med stigende Flor / Du hæver Dig blomstrende stor,

/ Mens de sødste Slægter vige og svinde! / Ja mod Vest, høit mod Polen, / Som Solen, / De hendæe bag Bjergenes Tinde.« [Jvf. også Mulatten (1842; SS IX 324). – 33 *Columbus*] Amerikas opdager (1491-1506). – 35 »*Hiawatha*« [H.W. Longfellow's indianerepos *Hiawatha* (1855; da. Sangen om Hiawatha (1860)), jvf. iøvrigt BHW 278. – 36 *Antipodernes Verdensdeel*] Australien.

116.2-3 *Memnon-Statuen ... Ørkenen*] Memnon-støtterne, to 20 m høje billedstøtter i Theben i Ægypten, der forestiller Amenhotep eller Amenofis III; antagelig hentyder A til den tidligere fejlagtige opfattelse, at støtterne forestillede Memnon, en homerisk sagnhelt. – 3 *Elisabeth*] eng. dronning (1533-(1558-)1603). – 5 *Tycho Brahe*] da. astronom (1546-1601); måtte 1597 gå i frivillig landflygtighed. – 6-7 *Wellingtontræet*] kæmpefyr, *Wellingtonia gigantea* (*Sequoia gigantea*), kan blive mere end 100 m højt. – 14-17 *Ikke vil hun ... Drapperier*] en hentydning til Henrik Hertz og A selv; jvf. A.L. Drewsens Optegnelser 10.2.1861: »A forelæste mig i Dag for 2den Gang hans »Det nye Aarhundredes Musa« [...] Forresten yttrede han, at der i det oplæste var et Hib til *Hertz*, hvem han havde tænkt paa, med hvad der staaer, om at tømre Dramaer af Scenens aflagte Herligheder [...] ligesaa til sig selv, idet han sigter til Mulatten, hvor han taler om at dække Mangler i den dramatiske Architectur ved Lyrikens blomstrende Drapperier« (Personalhistorisk Tidsskrift II rk. IV. 147f). – 17-25 *hendes Flugt ... Slægtskab*] sml. Optegnelsesbog II,2 (B1 3v og 18v) (FoF XI 135f). – 18 *Thespis-Kærren*] Thespis fra Ikaría regnes for grundlæggeren af den gr. tragedie og skal iflg. sagnet have kørt landet rundt og opført tragedier med alt tilbehøret læsset på en vogn, Thespis-kærren. – 21ff. SmI. Herman i DtB, der hævder at en sammen-smeltning af Walter Scott (1771-1832) og Jean Paul (1763-1825) »ville være en Typus for vor Tids nye Digter. Alt skal være sandt, klart og kort, omgivet med den Duft, der hviler over vore Kjømpeviser, den Lyrik, som omstraalet *Caldeens* Dramaer; og den kan indaandens i selv den prosaiske Fortælling; det er ikke Ordets metriske Sammenslyngninger, men Malmet i det, som klinger til Hjerter og Folkeslægter« (257). – 23 *Ikke vil hun ... intet Slægtskab*] jvf. brev til Henriette Hanck 21.8.1838: »Oehlenschläger har skrevet en Tragedie: Knud den Store, men det bliver vist ikke noget for mig, jeg er kjed af denne Nordiskhed, vor Tid vil have mere, end hvad der interesserer et Hjørne af Verden« (BHH 266). Jvf. også At: være 197 og Dagbøger IV 367. – 26 *franske Roman-Kipper*] uvist hvilke forfattere A tænker på, måske Eugène Sue (1804-57) og Honoré de Balzac (1799-1850), se også n.t. III 122.11-12. – -*Kipper*] egl. bevarninger, knejper. – 27 *Hoerolags-historiernes Chloroform*] se n.t. II 240.40. *Chloroform*: bedøvelsesmiddel. – 36 *den chinesiske Muur*] flere tusind km lang fæstningsmur mod Kinas

grænse til Mongoliet; bygget i 3.årh. f.Kr. Iøvrigt var netop årene omkring 1860 præget af Ruslands, USAs, Englands og Frankrigs militære pres for at få Kina til at åbne sig mod omverdenen.

117.1 *Ragnarok*] i nordisk mytologi: kampen mellem aser og jætter, hvor den gamle verden går under; herefter opstår en ny lykkelig verden, Gimle. – **2-6** *Tider ... Odysseus*] smf. Optegnelsesbog 11,2 (B1 15r) (FoF X 136). – **11-15** *Tjenere ... Guds-Flammen*] allusion til Aladdin og de 80 sorte og hvide slaver, der bærer hans friergaver til Gulnare (Oehl I 186f); jvf. også I Sverrig 122, At være 223. – **12** *Hetsalen*] riddersalen. – **18-20** *Ormen ... Slægt*] smf. KES 264.